

Skaistas, bet nevaldāmas

Lupīnu lauki, kas vasarā iekrāso ceļmalas un pļavas zilganvioletās joslās, daudzos raisa

sajūsmu un vēlmi piestāt pie krāšņajiem augiem uz kādu foto mirkli. Tomēr aiz šī skaistuma slēpjas nopietna problēma – lupīnas ir invazīva suga, kas strauji izplatās un apdraud Latvijas dabas daudzveidību. Tās nevien izkonkurē vietējās sugas, bet arī maina augšnes sastāvu, padarot to nederīgu daudzām pļavu un ceļmalu puķēm, kas te aug gadsimtiem ilgi. Dabas aizsardzības pārvalde, „LifeP LatViaNature” invazīvo sugu eksperte Aiva Bojāre (attēlā) skaidro: – To, cik plašas teritorijas skaitliski aizņem lupīnas, nav iespējams pateikt, bet, braucot pa Latviju to ziedēšanas laikā, ļoti labi var redzēt lielās un krāšņās audzes. Lupīnas ir svešzemju suga, nevis mūsu vietējā, to dzimtene ir Ziemeļamerika. Savā izcelsmes vietā sugas var būt ekspansīvas, gluži kā pie mums gārsa vai vārpata, kas arī labi izplatās, tikai nav invazīvas. Lupīnas jau 19. gadsimtā ievada kā dekoratīvo augu; tām ir dažādas skaistas krāsas, lupīnas ir arī selekcionētas, izveidojot dažādas šķirnes. Otrs iemesls, kāpēc lupīnas tika ievestas, – tās izmantoja kā augšnes ielābrotāju un lopbarību. Lupīnas ir tauriņziežu dzimtas puķes, piesaista gumijbaktērijas un tādējādi uzlabo augšnes kvalitāti, to bagātinot. Bet tai pašā laikā šī suga ļoti izplatās un spēj isā laikā aizņemt ļoti lielas platības.

Tā kā Latvija un Ziemeļamerika atrodas gandrīz vienā klimata joslā, lupīnām ir ļoti piemēroti apstākļi – tās lieliski jūtas un lieliski aug. Lupīnu izplatība jāierobežo, jo tās, strauji izplatoties nomāc citus augus. Lupīnu it kā labā īpašība – piesaistīt gumijbaktērijas, tai pašā laikā var iznīcināt daudz vietējo sugu, kurām nepieciešama nabadzīga augsne. Apdraudēti vienmēr būs dabiski biotopi, vietas, kur aug retas, aizsargājamas sugas. Vairāk lupīnas aug ceļmalās, tās labprāt ieviešas arī parastākos zālajos.

– Katrs zemes īpašnieks ir atbildīgs par to, kas atrodas viņa teritorijā, ko viņš audzē. Nevajag apzināti stādīt lupīnas, bet, ja tomēr ir liela vēlme, tad šī suga noteikti jānovērš, jākontrolē augšanas apstākļi. Ja zālāja ieviesies lupīnu cers, to jāmēģina izrakt. Ar vienu reizi, protams, nekas neizdosies, jo lupīnām ir spēcija sakņu sistēma. Var intensīvi pļaut; tas neļaus puķēm izziedēt un saražot sēklas, taču cerus neiznīcinās. Droši var plūkt lielos daudzumos, taču svarīgi pēc lupīnu novīšanas ziedus nekur neiznest, bet vislabāk sadedzināt, – norāda Aiva Bojāre.

ZANE BIKOVSKA

Ja latvānim ļauj uzziedēt, tas izkaisīs sēklas

IVETA ŠMUGĀ

Latvāni var pamanīt pēc iespaidīgā auguma un skaistajām, dekoratīvajām ziedkopām. Liekas, ka šis augs, lai kā mēs to nicinātu, ir uz palikšanu.

Zemju īpašniekus vai tiesiskos valdītājus, kuru teritorijas invadētas ar Sosnovska latvāni, katru gadu aicina aktīvi iesaistīties latvāņu izplatības ierobežošanas pasākumu veikšanā, lai novērstu latvāņu izplatību Madonas novada teritorijā.

Sosnovska latvānis rada lielas ekoloģiskas problēmas. Tas spēj veidot lielas un blīvas audzes, kur pakāpeniski samazinās floras bioloģiskā daudzveidība. Vienlaikus ar ekoloģiskajām problēmām latvānis rada arī nopietnus draudus cilvēka veselībai.

Uz plašāku sarunu par latvāņiem un to apkarošanu aicināju Jēkabpils Tehnoloģiju tehnikuma Barkavas struktūrvienības augkopības skolotāju AIGARU OĻUKALNU.

– **Vai zini visu par latvāņiem?**
– Savulaik studēju Latvijas lauksaimniecības universitātē, rakstīju zinātnisko darbu par latvāņiem, bet nedaudz pietrūka līdz disertācijai. Tagad goda amats ir arī Malnavas koledžā, kas ir pakļauta Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitātei, kur mācu augu aizsardzību, mēslošanu.

Savulaik selekcionētās Sosnovska latvāņa sēklas iveda no Komi apgabala, kas atrodas aiz Pēterburgas. Latvāni sāka audzēt kā perspektīvu augu skābbarībai Barkavas pagastā, arī bitenieki ievazāja Vestienas pusē. Tagad tas aug izgāztuvju malās, ceļmalās, ļoti daudz Lubāna ezera apkaimē, ienāk arī meža malās. Ergļos no barona laikiem ir saglabāties Mitāgaca latvānis, kas ir nedaudz cītādāks, to savulaik iveda kā dekoratīvo augu.

– **Tātad latvānis izplatās līdz ar sēklu izsēšanasos?**

– Jā, ja noguļ momentu, kad latvānis uzzied, tas izkaisīs tālāk sēklas. Katrs augs tik un tā uzziedēs vienreiz mūžā, kaisīs sēklas tālāk. Var jau pļaut, pļaut un vēlreiz pļaut, bet latvānis tik un tā sagaidīs, kad var uzziedēt. Kad izraku vienu mazu latvāni pie skolas, tam apakšā bija pamatīga sakne. Ja lieto ķimiju, tad gan beidzas, bet jāragūšs, lai kaimiņos netur bites.

– **Savulaik tika sastādīts Sosnovska latvāņu apkarošanas plāns Madonas novadā 2022.–2027. gadam. Vai kāds tam seko līdz?**

– Pats esmu saņēmis Barkavas pagasta pārvaldes vēstuli ar brīdinājumu, ka neesmu tik labi strādājis latvāņu apkarošanā, kā vajadzētu. Protams, ka reaģēju un aizgāju vēl pacirst latvāņus. Viņi brauc apsekot teritorijas pirms Jāņiem, bet efektīvākais ciršanas

Aigars Oļukalns: – Ar šī varenā Sosnovska latvāņa izrakšanu palīdzu sakopt ceļmalu. Šī latvāņa sēklas vairs neizplatīsies. Foto – AGRIS VECKALNIŅŠ

laiks ir tad, kad latvāni zied. Šogad vēsā laikā iespaidā tas ziedēs vēlāk. Par savu zemi ir atbildīgs īpašnieks; ja nav iespēju strādāt pašam, var pirkt pakalpojumus. Madonas novada pašvaldībai savu zemju sakopšanai bija iepirkums latvāņu apkarošanai, iztērēja 17 000 eiro. Pakalpojums ir arī latvāņu miglošanai, kam ir vislielākais efekts, bet jāmieglo ir agri pavasarī, tikko atjaunojas veģetācija, kad ir plus 5 grādi, ko mēdz nokavēt, jāsaskaņo ar kaimiņu biškopjiem. Man ir paveicies ar nomnieku, kas visus latvāņus nomigloja. “Grāvīšu” zeme ir iznomāta, pats sev atstāju padsmīt

„Parasti ietekmīgākais līdzeklis ir nauda, kas var kalpot vai nu par pātagu, vai burkānu.”

hektārus hobijs. Miglošanai var izmantot VAAD reģistrētos līdzekļus. Kad tikko sākas latvāņu apkarošanas kampaņa, daudzi man zvanija, *kļupa* man vīrs, kāpēc esmu tādus noteikumus sacērisjis un ko tagad darīt. Ieteicu latvāņus nomiglot, kas ir arī lētāk, nekā pļaut ar trimmeriem.

Ja pļāvā ir latvāņi, jāpļauj un jāliek iekšā skābbarībā. Problēma jau ir tur, kur neplauj un nav apsaimniekotāja, vai arī ir īpašnieks, kas atkal sanesis līdz ar lielajām automašīnām. Magones arī nav vietējais augs, tās zied dzelzceļa malā, iesējkušās ar vagonu kustību.

Kanādas zeltslotiņu mums ir daudz, tās parādās arī pļavās, ir puķu spriganes, korintes mežā, bet tās nevien ar savu sulu neapdedzinās tā kā latvānis.

jāskaidro un jāatgādina jau laikus, ziemā jāaicina uz semināru. Parasti ietekmīgākais līdzeklis ir nauda, kas var kalpot vai nu par pātagu, vai burkānu. Nekustamā īpašuma nodokli par nesakoptu īpašumu var palielināt, var arī iedot atlaides par latvāņu iznīcināšanu. Var rakstīt projektus, rīkot talkas, jo valsts budžetā naudas invazīvo sugu iznīdēšanai būs arvien mazāk.

– **Vai braucot pa novada ceļiem, ievēro latvāņus?**

– Man jau ir *piešauta* acs – kā kaut kur braucu, skatos latvāņus. Ne tikai Barkavas, Degumnieku pusē, Kujas ielejā un citviet arī

– **Vai latvāņus vispār ir iespējams iznīdēt?**

– Līdz 2027. gadam noteikti ne, zinot iedzīvotāju pasīvo dabu. Domāju, ka Sosnovska latvānis ir uz palikšanu, ja vien ne kāda ģenētiski modificētā slimība, bet tas ir bīstami – tad arī burkāni pie mums neaugs, jo ir radinieki. Mums arī cilvēku skaits Latvijā samazinās, bet, ja katrs, kam pieder savs zemes pleķītis, to sakoptu, būtu kārtība. Ja pieder daudz zemes un ar to netiec galā, tad ir, kā ir. Sosnovska latvāņa sēklu izplatīšanas nodrošina apkārtnē dabas faktori. Sēklas izplata putni, meža zvēri un vējš. Nemot vēra auga agresīvo attīstības modeli, novēro ļoti strauji dabisko fitocenozu piesārpošanos. Piemēram, neapstrādātā augsne 3 gadu laikā mežmalā grīšļu, vīgriežu un citu savvaļas zāļu vietā izveidojas bieža latvāņa audze, kas veģetācijas laikā sasniedz 3–5 m augstumu. Sadīgstot putnu vai vēja pārnēsātā sēklā, latvānis ar katru gadu arvien dziļāk iespiežas arī mežā mazāk noēnotās vietās.

Gēnu banka mums ir tepat aiz robežas. Kā karš beigsies, satiksme atjaunosies, latvāņu sēklas atkal sanesis līdz ar lielajām automašīnām. Magones arī nav vietējais augs, tās zied dzelzceļa malā, iesējkušās ar vagonu kustību.

Kanādas zeltslotiņu mums ir daudz, tās parādās arī pļavās, ir puķu spriganes, korintes mežā, bet tās nevien ar savu sulu neapdedzinās tā kā latvānis.

Cīņa ar invazīvajām sugām jāuzsāk šodien

AGRITA NUSBAUMA-KOVAĻEVSKA

Latvijas ainavu pēdējo gadu desmitu laikā būtiski mainījusi kāda nevēlama “viesmīle” – Sosnovska latvānis. Šis agresīvais un ātri izplatāmais invazīvais augs ne tikai apdraud bioloģisko daudzveidību, bet arī rada tiešus draudus cilvēku veselībai. Cīņa ar latvāņiem ir kļuvis par ikdienas rūpi daudzām lauku iedzīvotājiem, kuru īpašumi un zeme lēnām tiek “iekaroti” šī auga ēnā. Vieni cinās ar ķīmiskām metodēm, citi – ar mehāniskām vai bioloģiskām, taču panākumi bieži ir īslaicīgi.

Sandris Akmans savā īpašumā Liezēres pagasta Lubejā jau vairākus gadus aktīvi mēģina ierobežot latvāņa izplatību.

– Īpašumā latvāņi ir auguši sen. Darām visu, lai tos ierobežotu. Sekmes ir, tomēr svarīgi ir saprast, ka nevis tikai ar ķīmiju, kā māca pesticīdu tirgotāji, latvāņus ir iespējams iznīcināt, bet gan ar neatlaidīgu darbu un bioloģiskām metodēm – frēzējot, arot, pļaujot un noganot. Mūsu gadījumā rezultāts ir, bet tas ir bijis ļoti liels un ilgs darbs, nekā pirmajā mirklī varētu šķist. Savulaik tika nostumta augšnes virskārta un ieguldīti pamatīgi resursi. Rezultāts ir panākts, kombinējot dažādas metodes, – skaidro Sandris Akmans. – Ļoti būtiski latvāņus ir ierobežot, lai tie nesējas tālāk. Lai to darītu, liela nozīme ir pieejamajiem resursiem. Tāpat nedrīkst aizmirst, ka latvānis

Platībās, kur nav lopu, zāli var nopļaut, apvītināt, satīt rulonos un ziemā uz šīm pašām platībām tos izbaro, lai sēklas nenonāk citur. Foto – AGRIS VECKALNIŅŠ

“Nav tāda viena konkrēta laika, kad uzsākt cīņu.”

ir bīstams. Šo augu izplatību ir grūti kontrolēt. To redzu arī savās platībās. Vietās, kur latvāņi nebija, tie mēdz parādīties. Piemēram, sēklas pārnēsā pārnadži. Latvāņu sēklas ilgi saglabā dīgtspēju. Darbs ar latvāņu ierobežošanu ir nebeidzams process. Ja iesāktu neturpināšu, latvāņi atgriezīsies.

Sandrim ir izdevies attīrīt 10–12 hektārus zemes, un viņš priecājas, ka no šīs pieredzes iedvesmojas arī citi. Neatlaidīgi strādājot, ir iespējams atjaunot dabiskās pļavas.

– Manu, ka arī kaimiņi ir uzsākuši latvāņu ierobežošanu. Pēc mūsu parauga tika nostumta zemsedze, ir uzlikts aploks, kurā ganās lopī. Jācer, ka būs tikpat efektīvi kā mums. Lopi, kas ganās visu sezonu, pavasarī, kad vēl nav citas zāles, bet latvāņu dzinumi ir sulīgi, labprāt tos ēd. Dubļainā

laikā izmida, līdz ar to latvāņiem ir grūtāk saņemties un augt. Latvānis ir izplatīts visa novada teritorijā. Manuprāt, novada pašvaldībai uz šo augu vajadzētu paskatīties no cita skatu punkta. Nevajadzētu izmantot herbicīdus, bet varbūt piedāvāt atbalstu, lai varētu ierīkot ganības un tur laist aitas, kazas, liellopus. Ja zālējāji pierod, labprāt noēd latvāņus. Domāju, ka priecāsies ne tikai novada iedzīvotāji, bet arī tūristi, jo mazāk tiks lietota ķīmija, – uzskata Sandris Akmans. – Latvāņu ierobežošana ir brīv-

Invazīvās sugas Latvijā – arī dzīvnieki

INESE ELSIŅA

Invazīvās sugas ir organiskas sugas, kas nav vietēja rakstura, bet ir apzināti vai nejauši ievestas, un tām ir tendence ātri izplatīties, apdraudot vietējo bioloģisko daudzveidību un ekosistēmas.

Līdzās jau labi zināmajiem invazīvajiem augiem – latvānim, Kanādas zeltslotiņai un citiem – invazīvi mēdz būt arī dzīvnieki. Latvijā par tādu noteikts Spānijas kailgliemezis (*Arion vulgaris*).

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija (VARAM) un Dabas aizsardzības pārvalde (DAP) veic monitoringu un cilvēku izglītošanu šai jautājumā. Latvijā ir arī spēkā regula, kas nosaka rīcību ar invazīvajām sugām. Iedzīvotāji tiek aicināti ziņot par šo sugu novērojumiem portālā *dabasdati.lv*.

Pirmo reizi Spānijas kailgliemeža suga, kas apdraud dabiskos biotopus, laukuagus, kā arī mājdzīvnieku veselību, Latvijā reģistrēta 2009. gadā, bet nu jau 16 gadu laikā kopumā tas atklāts daudzās vietās visā valstī.

Ziņas par Spānijas kailgliemeža atradnēm ir ļoti svarīgas, lai saprastu, cik strauji tas Latvijā izplatās un ko darīt vai nedarīt, lai šo sugu apstādinātu.

Šie gliemeži barojas ar strauji

aug līdz vasaras otrajai pusei, jo īpatņiem isā laikā periodā ir jāsaņem dzimumbriedums un jāatstāj pēc iespējas vairāk pēcnācēju.

Vairošanās – olu dēšana – var sākties jūnijā beigās, līdz ar to ir ļoti svarīgi savos dārzos un apsaimniekotajās teritorijās ar Spānijas kailgliemezi sākt cīnīties jau tagad, iznīcinot iespējami lielāku skaitu īpatņu, lai tie nepaspētu šajā sezonā vairoties.

Dabas aizsardzības pārvalde aicina turpināt ziņot par jāniem atradņu gadījumiem, rakstot uz e-pastu *invazivs@daba.gov.lv*, norādot iespējami precīzu vietu, savu kontaktinformāciju un pievienojot atrastā Spānijas kailgliemeža foto.

Lai atraktīvā veidā pievērstu uzmanību Spānijas kailgliemežim un tā izplatībai, Dabas aizsardzības pārvalde sadarbībā ar filmu studiju “Animācijas brigāde” ir izveidojusi pat īsu leļļu filmu.

Spānijas kailgliemezis ir iekļauts Eiropas simts visinvazīvāko dzīvnieku sarakstā un, savairojoties lielā skaitā, var apdraudēt vietējās savvaļas augu sugas un kultūragu, piemēram, zemes, kāpostus, pakabačus, gan apēdot tos, gan pārnēsājot dažādus augu patogēnus.

Tas izkonkurē un barojas arī ar citām bezmugurkaulnieku sugām, piemēram, gliemežiem un sliekām, kā arī ir novērota krustošāšanās ar

Spānijas kailgliemezis (*Arion vulgaris*)

Izskats: brūns līdz tumši sarkanīgs, liels (10–15 cm garš), bez apvalka, ar biezu glotu slāni.

Pavairošanās: ļoti auglīgs – viena gliemeža pāris var radīt līdz 400 olām gadā.

Barība: visēdāji – boja dārzeņus, puķes, lauksaimniecības kultūras, pat dzīvnieku izkārnījumus un beigtus dzīvniekus.

tuvāk radniecīgajām kailgliemežu sugām, kā rezultātā vietējās sugas asimilējas un izzūd.

Speciālisti norāda, ka tas var pārnēsāt *Escherichia coli* baktērijas un Spānijas kailgliemezis ir starpsaimnieks vairākām pakabačus, gan apēdot tos, gan pārnēsājot dažādus augu patogēnus.

Tas izkonkurē un barojas arī ar citām bezmugurkaulnieku sugām, piemēram, gliemežiem un sliekām, kā arī ir novērota krustošāšanās ar

augsnē ar vien nonākt kontaktā ar gliemežiem.

Padomi Spānijas kailgliemežu iznīcināšanai savā īpašumā:

• Visefektīvākā metode ir noļaut tos, krēsli iestājoties vai agri no rīta, kad kailgliemeži ir aktīvi, un iznīcināt tos pāršķēļot ar lāpstas vai botulismu, ko ierosina *Clostridium botulinum* baktērijas, kas dzīvo

MAF
Mediju atbalsta fonds

Projektu finansē Mediju atbalsta fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem.

Par pielikuma "Diskutējam par mums svarīgo" saturu atbild SIA "Laikraksts STARS".
#SIF_MAF2025

prātīga iniciatīva. Diemžēl nekāds atbalsts netiek saņemts. Esam priecīgi, ka pašvaldība monitorē un skatās, vai ir uzlabojumi, un sodi netiek piemēroti. Tomēr cita veida palīdzības nav. Tikpat nozīmīgi ir komunicēt un sadarboties ar kaimiņiem, lai kopā apkarotu latvāņus. Diemžēl savvaļā, kur tie netiek ierobežoti, latvāņi izplatās plašās teritorijās. Tas ir apburtais loks. Tomēr vajag darīt, lai samazinātu izplatību.

Latvānis ir tikai viena no invazīvajām sugām Latvijā. Sandris Akmans gan atzīst: – Šī suga tomēr ir indīga. Kur aug latvāņi, ir mirusi zona, jo saimniecisko darbību tur nevar veikt. Latvāņiem ir dziļas saknes, kas rada grūtības, tos iznīcinot. Jebkura cita invazīvā suga – vai tās būtu lupīnas vai zeltslotiņa, vai cita – man ar to būtu vieglāk samierināties, jo šie augi, pielietojot vienkāršākas metodes, ātri atkāpjas. Latvānis ir ar bagātīgu sēklu banku, un to ir grūti apkarot.

Taujājot, kad ir vispiemērotākais laiks uzsākt cīņu ar latvāņiem, Sandris skaidro: – Īstākais laiks, kad uzsākt invazīvo sugu ierobežošanu ir – šodien! Nav tāda viena konkrēta laika, kad šo cīņu uzsākt, jo citādāk nekad nebūs piemērots laiks. Galvenais – darbu veicējiem jābūt piesardzīgiem un jāpazīnās latvāņa bīstamību un kādas sekas tā var radīt. Arī man pašam ir speciāls ekipējums, kas netais cauri nekādos šķīdumos.